

Смолянко Юлія Миколаївна

*аспірант кафедри дошкільної та початкової освіти
(Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка)*

ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація: *У статті проаналізовано необхідність діагностики рівнів сформованості професійної культури у фахівців дошкільної освіти під час їх професійно-педагогічної діяльності у роботі з дітьми дошкільного віку. У процесі констатувального етапу педагогічного експерименту здійснено аналіз змісту професійно-педагогічної діяльності вихователів ДНЗ, використано методику бесіди, педагогічного спостереження у контексті формування їх професійної культури.*

Проведено анкетування серед фахівців дошкільної освіти для визначення рівнів сформованості їх професійної культури. Висвітлено результати анкетування вихователів ДНЗ та визначено стан сформованості показників професійної культури (високий, достатній, низький). Результати проведення констатувального етапу експерименту свідчать, що більшість фахівців дошкільної освіти володіють достатнім та високим рівнями сформованості професійної культури у системі роботи з дітьми дошкільного віку.

Проте, передбачено, що в умовах становлення інформаційного суспільства та інформатизації сучасної системи освіти постає потреба постійного самовдосконалення й саморозвитку фахівців дошкільної освіти в системі його професійно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: *фахівці дошкільної освіти, професійно-педагогічна діяльність, вихователь дошкільного навчального закладу, констатувальний етап педагогічного експерименту, рівні сформованості професійної культури, анкетування, педагогічне спостереження.*

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільства ставить перед системою освіти нові завдання та пріоритети розвитку щодо її удосконалення, тобто відповідного її реформування. У зв'язку з цим значне місце відводиться проблемі підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Адже обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти є дошкільна освіта.

У проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» (щодо розширення можливостей для створення та діяльності дошкільних навчальних закладів різних форм власності)» зазначено, що дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних й фізичних особливостей, культурних потреб та формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду [1, с. 1]. Щоб дитина оволоділа вищезазначеним, перш за все, необхідно, щоб вихователь ДНЗ був різнобічно розвиненою, морально зрілою, національно свідомою та творчою особистістю з високим рівнем професійних знань й умінь та мав досить високий рівень культури як загальної, так і професійної.

З метою подальшого вивчення вищезазначеної проблеми вбачаємо за необхідність продіагностувати рівні сформованості професійної культури у фахівців дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень, де є спроби розв'язати окреслену проблему, показує, що науковцями були теоретично обґрунтовані та експериментально досліджені основи формування загальнолюдської та професійно-педагогічної культури педагога (Т. Сидоренко, Л. Хомич, О. Цюняк та ін.); формування й розвитку культури особистості (С. Вітвицька, І. Ісаєв, Т. Поніманська, В. Огнев'юк); формування емоційного і вольового компонентів готовності до професійної діяльності фахівців різних галузей (М. Нечипоренко, О. Нечипорук, М. Саутенкова, В. Сластьонін та ін.). Однак поки що бракує системного вивчення сформованості професійної культури у працівників ДНЗ.

Метою статті є дослідження рівнів сформованості професійної культури вихователів дошкільних навчальних закладів на основі анкетування у процесі їх професійно-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування стану сформованості професійної культури у фахівців дошкільної освіти та визначення рівнів сформованості, їх якісних та кількісних характеристик нами було використано педагогічний експеримент. Експериментальне дослідження проводилося впродовж 2015-2017 н. р. на базі Чернігівського обласного Палацу дітей та юнацтва у системі функціонування гуртка організованої пізнавально-розвивальної діяльності дітей дошкільного віку «Студія «Малятко», ДНЗ №447 й ДНЗ №672 «Веселка» м. Київ та дошкільного навчального закладу (ясла-садка) №1 «Світлячок» комбінованого типу м. Борзна Чернігівської області.

Перший діагностичний зріз зумовлений потребою виявити у фахівців дошкільної освіти певного рівня сформованості професійної культури (високий, достатній, низький).

Другий діагностичний зріз – перевірка педагогічних умінь та навичок педагогів-вихователів, необхідних для вирішення педагогічних ситуацій та розв'язання професійних завдань, що можуть трапитися у дошкільних навчальних закладах під час професійної діяльності.

Запропоновано для вирішення три блоки педагогічних ситуацій:

- ситуації, що можуть виникати у педагога-вихователя з дітьми дошкільного віку;
- ситуації, що можуть трапитися у вихователя дошкільного навчального закладу з батьками дітей дошкільного віку;
- конфліктні ситуації, у яких можуть опинитися вихователі ДНЗ, співпрацюючи з колегами.

Третій діагностичний зріз зумовлений потребою порівняння рівнів сформованості професійної культури у студентів – майбутніх вихователів ДНЗ та фахівців дошкільної освіти.

Вивчення рівнів сформованості професійної культури вихователів дошкільних навчальних закладів уможливить таке:

- забезпечити єдність теоретичної та практичної підготовки студентів – майбутніх вихователів ДНЗ, що сприятиме засвоєнню ними ціннісних еталонів професійно-педагогічної діяльності;

- збагатить зміст професійної підготовки студентів ціннісно-важливим навчальним матеріалом щодо професійної культури та технології щодо її формування;

- оволодіти комплексом професійно-необхідних, загальнокультурних, творчих знань та методами практичного застосування, що складає інтелектуальний зміст особистості;

- засвоїти етичні принципи щодо професійно-педагогічної діяльності, норми професійної етики.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту з метою з'ясування рівнів сформованості професійної культури було здійснено педагогічне спостереження, проведено бесіди та анкетування серед керівників гуртка організованої пізнавально-розвивальної діяльності дітей дошкільного віку «Студія «Малятко» Чернігівського обласного Палацу дітей та юнацтва, вихователів ДНЗ №447 та ДНЗ №672 «Веселка» м. Київ та вихователів дошкільного навчального закладу (ясла-садка) №1 «Світлячок» комбінованого типу м. Борзна Чернігівської області за розробленими авторськими анкетами.

До педагогічного експерименту було залучено 10 керівників гуртка організованої пізнавально-розвивальної діяльності дітей дошкільного віку «Студія «Малятко» та 26 вихователів дошкільних навчальних закладів.

На цьому етапі діагности опитуваним було запропоновано спеціально розроблену авторську анкету на визначення рівнів сформованості професійної культури у вихователів дошкільних навчальних закладів (авторський варіант).

Відповідаючи на запитання «Як Ви розумієте поняття «професійна культура педагога-вихователя»? та «З чим у Вас асоціюється зміст поняття «професійна культура вихователя ДНЗ»?», відповіді анкетованих розподілилися

таким чином: 87 % респондентів відповіли ґрунтовно й розгорнуто, використовуючи власний професійний та життєвий досвід та знання; 13 % – мали певні труднощі висвітлення на теоретичному рівні, проте мали уявлення про його суть. Відповідаючи на поставлене друге запитання, 35 % вихователів асоціюють зміст поняття професійної культури з професійними знаннями та загальнолюдськими якостями; 37 % респондентів з професійними знаннями, вміннями та навичками та 28% – з професійною компетентністю.

Аналіз відповідей респондентів на поставлене запитання анкети «Якими якостями повинен володіти вихователь ДНЗ як носій професійної культури?» показав, що більшість вихователів ДНЗ називають такі якості, як особистісні (любов до дітей, освіченість, вихованість, чесність, тактовність, справедливість, стриманість, гуманність, порядність, чуйність, емоційна культура – емоційна врівноваженість, загальна ерудиція, широкий культурний кругозір, педагогічна техніка, любов до своєї професії); професійні (професіоналізм, комунікативність, витримка й самовладання, культура поведінки, дисциплінованість, організованість, наполегливість, систематичне й планомірне підвищення свого професійного рівня, відповідальність, прагнення до постійного підвищення якості своєї праці); етичні (моральні почуття свідомості й поведінки); високі моральні та морально-духовні якості (особистий приклад, активна життєва позиція, патріотизм, моральність).

Так, 58 % опитуваних вважають, що основними компонентами професійної культури вихователів ДНЗ є культура мислення й поведінки та культура спілкування; 18 % – особистісно-творчий та психологічний компоненти; 8 % респондентів виділяють професіоналізм; 11% – аксіологічний та творчий компоненти; 4 % – компетентність; 1 % – інше.

Розподіл відповідей вихователів ДНЗ на запитання «Чи повинен фахівець дошкільної освіти володіти високим рівнем сформованості професійної культури у подальшій професійній діяльності?» та «Яким рівнем професійної культури володіють вихователі, які тільки стали працювати у ДНЗ?» засвідчив, що значна частина фахівців дошкільної освіти зазначила, що оволодіння

педагогом-вихователем високого рівня професійної культури – це запорука успіху у педагогічній діяльності з дітьми дошкільного віку. Проте, відповідаючи на наступне питання, наголошено, що у значній кількості студентів спостерігається висока якість ґрунтовних знань, проте виявлено недостатньо сформованих знань на практичному рівні та за можливості, обов'язкове його удосконалення.

На питання «Як Ви оцінюєте власний рівень сформованості професійної культури?» 65% респондентів визначили як середній, 32% – високий та 3% опитуваних мали труднощі щодо об'єктивності власного рівня сформованості професійної культури. Однак згодом ми мали змогу констатувати, що рівень професійної культури респондентів цілком відповідає тим встановленим освітнім вимогам, що висуваються до сучасного фахівця дошкільної освіти та свідчить про об'єктивність їх самооцінювання.

На запитання анкети «Чи відчуваєте Ви потребу підвищити рівень своєї професійної культури?» 65% респондентів виявили бажання щодо вдосконалення своєї професійної культури до подальшої роботи з дітьми дошкільного віку. Очевидно, що більшість респондентів прагне до постійного професійного розвитку та самовдосконалення відповідно до сучасних умов інформаційного суспільства.

Відповіді на запитання «З якими професійними та особистісними труднощами стикалися Ви, як вихователь ДНЗ, у процесі своєї професійної діяльності?» та «Як часто у Вас виникають сумніви щодо правильності власних професійно-педагогічних дій та вчинків?» мають такий розподіл: 32% опитуваних зазначили професійне вигорання; 37% – високий рівень складності щодо вирішення педагогічних ситуацій у професійній діяльності; 8% – недостатність професіоналізму; 12% – незадоволення своєю діяльністю та результативністю; 10% – спілкування з батьками дошкільників, їх загальний рівень культури (невихованість); 1% – інше.

Проаналізувавши відповіді на запитання запропонованої анкети, ми дійшли висновку, що більшість фахівців дошкільної освіти володіють високим

та середнім рівнем сформованості професійної культури, ґрунтовними теоретичними та професійно-педагогічними знаннями й уміннями у роботі з дітьми дошкільного віку. Зміст професійно-педагогічної культури фахівців дошкільної освіти характеризується розвинутою здатністю до розв'язування професійних задач, розвиненим мисленням та свідомістю.

Перевірка аналізу запропонованих й розроблених нами педагогічних ситуацій та розв'язання педагогічних задач засвідчила, що вихователі ДНЗ володіють теоретичними й практичними знаннями та мають значний професійно-педагогічний досвід у роботі з дітьми дошкільного віку, не відчують складнощів та не допускають помилок у вирішенні поставлених завдань, вирішують педагогічні ситуації професійно.

Результати констатувального експерименту свідчать, що респонденти чітко усвідомлюють значущість знань про професійну культуру як передумову для професійного становлення педагога-вихователя та важливість умінь, що характеризують сформованість їх загальної та професійної культури. Проте вбачають потребу у постійному вдосконаленні та саморозвитку відповідно до нових вимог сучасності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Подальші дослідження вбачаємо у проведенні для фахівців дошкільної освіти педагогічного тренінгу в контексті підвищення їх професійної культури. Також плануємо продовжити у напрямі наукового обґрунтування й висвітлення результатів проведеного педагогічного спостереження та анкетування щодо визначення рівнів сформованості професійної культури у студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та виявити стан формування їх професійної культури на формувальному етапі педагогічного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» [Електрон. ресурс]. – 2017. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61304